

Ks. Sylwester Jaśkiewicz¹

Logika daru z siebie na miarę św. Józefa według papieża Franciszka

Wstęp

Rosnące zainteresowanie osobą św. Józefa, które w trzecim tysiącleciu odczytywane jest przez niektórych autorów jako swoisty *kairos*², skłania do wciąż nowych rozważań mających na celu ukazanie jeszcze bardziej kompletnej charakterystyki tej niezwyklej postaci świętego patriarchy³. Szczególnie cennym zaproszeniem do pogłębienia znajomości tego niezwyklego świętego, a co za tym idzie, zwiększenia do niego miłości, jest ostatni w magisterium papieskim i najważniejszy dokument papieża Franciszka poświęcony św. Józefowi⁴, jakim jest List apostolski *Patris corde* opublikowany 8 grudnia 2020 r. na rozpoczęcie Roku św. Józefa⁵. Ważnym dopełnieniem tego Listu jest cykl katechez poświęconych postaci św. Józefa, jakie Ojciec Święty wygłosił na przełomie 2021 i 2022 r.

Papież z Argentyny, związany od lat harmonijną więzią ze św. Józefem⁶, z wielką uwagą kontempluje jego ojcostwo oraz misję powierzoną mu przez Opatrzność. Bergoglio patrzy na św. Józefa z perspektywy Bożych planów i jego miejsca w historii zbawienia, ale też jako rzecznik człowieka i spraw ludzkich, widzi w nim pociągający przykład, model dla współczesnych chrześcijan. Mając na uwadze niezwykle bogactwo duchowej sylwetki św. Józefa, a także trudności towarzyszące jej

¹ Doktor habilitowany nauk teologicznych, wykładowca w Wyższym Seminarium Duchownym w Radomiu (Wydział Teologii KUL), UKSW w Warszawie oraz IT PWT w Radomiu. Zainteresowania badawcze: chrystologia, soteriologia, mariologia, eklezjologia, trynitologia, eschatologia, misjologia, osoba i spuścizna literacka św. Augustyna. Adres e-mail: sylwej@wp.pl

² Por. Z. Janiec, *Święty Józef – kairos dla trzeciego tysiąclecia*, „Colloquia Theologica Ottoniana” 36 (2020), s. 125-142.

³ Por. B. Kochaniewicz, *Ojcostwo Józefa z Nazaretu w ujęciu papieża Franciszka*, „Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie” 29 (2022), s. 88.

⁴ Por. J. Bujak, *„Idźcie do Józefa” (Rdz 41,55). Nauczanie papieża o św. Józefie. Od bł. Piusa IX do Franciszka*, Poznań 2021, s. 186.

⁵ Por. Franciszek, *List apostolski „Patris corde” z okazji 150. rocznicy ogłoszenia Świętego Józefa Patronem Kościoła Powszechnego*, Poznań 2020, s. 18-21, [dalej skrót: PC].

⁶ Por. Franciszek, *Św. Józef wzorem dla współczesnych ojców*. Wywiad z papieżem Franciszkiem, „L'Osservatore Romano” wyd. pol. [dalej skrót: OR] 42 (2022) nr 2 (440), s. 19 (c.19-22).

ukazaniu⁷, rodzi się pytanie: jaką rolę w duchowej fizjonomii Opiekuna Świętej Rodziny pełni pojęcie „daru”?, a także: jakie znaczenie ma ono w związku z przykładem św. Józefa dla wszystkich chrześcijan? Poszukiwanie prawdy jako przedmiot naukowych dociekań odnosi się także do teologii św. Józefa, która stoi u podstaw prawdziwej pobożności⁸.

1. Znaczenie terminu „logika”

Nawet jeśli sam termin „logika” nie przynależy do słownictwa Biblii, to jednak logikę określonych słów, faktów czy zdarzeń na różny sposób odnajdujemy w przekazie biblijnym. Co ciekawe, w Piśmie Świętym bardzo często logika człowieka zderza się z logiką Boga (por. Łk 15,11-32; J 8,1-11). Logika jest jedną z najstarszych nauk, ale też sztuką, pewną umiejętnością czy sprawnością⁹. Papież Franciszek posługuje się często terminem „logika” w znaczeniu powszechnie używanym i odnosi go do: miłosierdzia¹⁰, przebaczenia i miłosierdzia¹¹, świata¹², zysku¹³, sądenia¹⁴, przemocy i odrzucenia¹⁵, braterstwa¹⁶ czy pojęcia „inkluzji”¹⁷. Do św. Józefa odnosi się zarówno logika miłości, jak i logika wolności. W swej istocie „Logika miłości jest zawsze logiką wolności, a Józef potrafił kochać w sposób niezwykle wolny. Nigdy nie stawiał siebie w centrum. Potrafił usuwać siebie z centrum, a umieścić w centrum swojego życia Maryję

⁷ Por. M. Chmielewski, *Sylwetka duchowa św. Józefa z Nazaretu*, w: *Duchowość św. Józefa z Nazaretu*, red. M. Chmielewski, „Homo meditantis”, t. XXIV, Lublin 2003, s. 21; Z.J. Kijas, *Dziedzictwo papieża Franciszka. Rozmawiał Piotr Koźlak*, Kraków 2023, s. 556-557.

⁸ Por. F.L. Filas, *Święty Józef człowiek Jezusowi najbliższy*, tłum. F. Dylewski, J. Ożóg, D. Siuta, Kraków 1979, s. 169-171.

⁹ Por. K. Trzęsicki, *Logika. Nauka i sztuka*, Białystok 1996.

¹⁰ Por. Franciszek, *Logika Bożego objęcia*. Audiencja generalna (11.05.2016), OR 37 (2016) nr 6 (383), s. 49.

¹¹ Por. Franciszek, *Bądźmy zawsze gotowi do przebaczenia*. Rozważanie przed modlitwą «Anioł Pański» w święto św. Szczepana (26.12.2019), OR 40 (2019) nr 1 (409), s. 16.

¹² Por. Franciszek, *Św. Józef – ojciec w czułości*. Audiencja generalna (19.01.2022), OR 42 (2022) nr 2 (440), s. 30.

¹³ Por. Franciszek, *Praca daje godność*. Audiencja generalna (19.08.2015), OR 36 (2015) nr 9 (375), s. 49; *Św. Józef cieśla*, Audiencja generalna (12.01.2022), OR 42 (2022) nr 2 (440), s. 31.

¹⁴ Por. Franciszek, *Sprzeciwiamy się logice wyższości kulturowej*. Homilia podczas Mszy św. na lotnisku w pobliżu Temuco (17.01.2018), OR 39 (2018) nr 2 (400), s. 17.

¹⁵ Por. Franciszek, *Wyzwaniu, jakim są migracje, nie można stawiać czoła logiką odrzucenia*. Przemówienie do korpusu dyplomatycznego (7.01.2019), OR 40 (2019) nr 1 (409), s. 42.

¹⁶ Por. D. Gardocki, *Logika powszechnego braterstwa w encyklice Franciszka Fratelli tutti*, „Studia Bobolanum” 32 (2021) nr 1, s. 19-42.

¹⁷ Por. M. Machinek, *Logika inkluzji papieża Franciszka. Pytania otwarte na marginesie adhortacji „Amoris laetitia”*, „Forum Teologiczne” 18 (2017), s. 197-211.

i Jezusa¹⁸. Miłość Józefa w rzeczywistości oznacza całkowite oddanie się Dziecku i Jego Matce¹⁹.

2. Logika daru

O tym, czym w swej istocie jest logika daru wyjaśnia papież Franciszek, zwłaszcza w swej encyklice *Fratelli tutti*: „Ten, kto nie żyje w braterskiej bezinteresowności, czyni ze swojego życia zachłanny handel, zawsze odmierzając to, co daje i co otrzymuje w zamian. Natomiast Bóg daje darmo, do tego stopnia, że pomaga nawet tym, którzy nie są wierni, i «sprawia, że słońce Jego wschodzi nad złymi i nad dobrymi» (Mt 5,45). Dlatego Jezus zaleca: «Kiedy zaś ty dajesz jałmużnę, niech nie wie lewa twoja ręka, co czyni prawa, aby twoja jałmużna pozostała w ukryciu» (Mt 6,3-4). Darmo otrzymaliśmy życie, nie zapłaciliśmy za nie. Zatem wszyscy możemy dawać bez oczekiwania czegoś w zamian, czynić dobro, nie żądając tego samego od osoby, której pomagamy. Dlatego właśnie Jezus zaleca: «Darmo otrzymaliście, darmo dawajcie!» (Mt 10,8)²⁰. Dar nie może być pojmowany jako inwestycja czy jakaś wymiana. Nie czyni się daru z myślą pozyskania czegoś więcej czy wzbogacenia się. Darmowość daru jest jedną z jego charakterystycznych cech.

O złożeniu przez św. Józefa całkowitego daru z siebie, ze swojego życia i pracy na rzecz Świętej Rodziny jako przejawu ojcostwa mówił już papież św. Paweł VI w jednej ze swoich homilii 19 marca 1966 r. Słowa te przywołał papież Franciszek, zaznaczając, że Józef „uczynił ze swego życia służbę, złożył je w ofierze tajemnicy wcielenia i związanej z nią odkupieńczej misji; posłużył się władzą, przysługującą mu prawnie w świętej Rodzinie, aby złożyć całkowity dar z siebie, ze swego życia, ze swej pracy; przekształcił swe ludzkie powołanie do rodzinnej miłości w ponadludzką ofiarę z siebie, ze swego serca i wszystkich zdolności, w miłość oddaną na służbę Mesjaszowi, wzrastającemu w jego domu”²¹. Logika daru jest przeciwieństwem logiki ofiary z siebie. Ta zasada uwidoczniła się w pełni w św. Józefie, gdyż „Szczęście Józefa nie polega na logice ofiary z siebie, ale daru z siebie”²².

¹⁸ PC, s. 24.

¹⁹ Por. J. Bolewski, *Oblubieńcza miłość Maryi i św. Józefa*, „Salvatoris Mater” 11/3 (2009), s. 30.

²⁰ Franciszek, *Encyklika „Fratelli tutti”. O braterstwie i przyjaźni społecznej*, 140.

²¹ Cyt. za: PC, s. 8. Por. H. Wejman, *Św. Józef z Nazaretu wzorem proegzystencji kapłańskiej*, w: *Duchowość św. Józefa z Nazaretu*, red. M. Chmielewski, „Homo meditantans”, t. XXIV, Lublin 2003, s. 88-89.

²² PC, s. 24. Por. Franciszek, *Św. Józef wzorem...*, dz. cyt., s. 20-21. Zob. Z.J. Kijas, *Dziedzictwo papieża Franciszka...*, s. 562.

3. Fundament i istota Józefowej logiki daru

Trudno nie zgodzić się z włoskim józefitą ojcem Tarcisio Stramare, który zauważa, że na św. Józefa trzeba patrzeć w świetle Jezusa Chrystusa, a więc w świetle tajemnicy Wcielenia i fundamentu Odkupienia²³. Tylko bowiem w ścisłej więzi z Chrystusem, a więc jedynie w relacji do Boga odsłania się sekret wielkości Józefa z Nazaretu, który kryje się m.in. w tym, że potrafił on nie patrzeć na siebie, ale patrzeć z ufnością na Boga. Nie pozwolił, aby obawa, lęk, trudności, a nawet, patrząc po ludzku, porażki odebrały mu – płynące z ufności – równowagę i pokój. Papież Franciszek pełen podziwu podkreśli: „Nigdy w tym człowieku nie dostrzegamy frustracji, a jedynie zaufanie. Jego uporczywe milczenie nie rozważa narzekań, ale zawsze konkretne gesty zaufania. Świat potrzebuje ojców, odrzuca panów, odrzuca tych, którzy chcą wykorzystać posiadanie drugiego do wypełniania własnej pustki; odrzuca tych, którzy myślą autorytet z autorytaryzmem, służbę z serwilizmem, konfrontację z uciskiem, miłosierdzie z opiekuńczością, siłę ze zniszczeniem”²⁴.

Święty Józef nie należy do postaci, którym Pismo Święte poświęca wiele miejsca²⁵. Z dwu świadectw ewangelicznych dowiadujemy się o tym, że Józef poślubił Maryję (Mt 1,18; Łk 1,27). Ewangelista Mateusz przekazuje kilka ważnych faktów związanych z tymi zaślubinami, które kreślą zarazem duchową sylwetkę św. Józefa, cechy jego osobowości. Najpierw podkreśla początek macierzyństwa Maryi: „wpierw nim zamieszkali razem, znalazła się brzemienną za sprawą Ducha Świętego” (1,27). W rzeczywistości potwierdza on prawdę o tym, że Maryja w chwili zwiastowania była tylko zaręczona, co łączyło się z obecnym u Żydów rozróżnieniem zaręczyn od właściwych zaślubin związanych z uroczystym przeprowa-

²³ Por. T. Stramare, *Święty Józef, święty najbliższy Jezusowi*, w: *Święty Józef. Patron na nasze czasy*, red. A. Latoń, Kalisz 2009, s. 47.

²⁴ PC, s. 24-25. Por. Z.J. Kijas, *Dziedzictwo papieża Franciszka...*, s. 562.

²⁵ Informacje o Józefie z Nazaretu, mężu Maryi i ojcu Jezusa są pod względem występowania lub odniesień niewielkie, wręcz minimalne. W sumie w Nowym Testamencie poświęca się mu zaledwie 24 wiersze i jest wspomniany 14 razy. Por. B. Bajor, *Święty Józef. Oblubieniec – Żywiciel – Mistrz*, Warszawa 2021, s. 10; F.L. Filas, *Święty Józef...*, dz. cyt., s. 9. Co ciekawe, również samo imię Józef w Piśmie Świętym nosiło jedynie sześciu mężczyzn. Pierwszym z nich był syn Racheli, córki Labana, i Jakuba. Gdy po długich latach niepłodności Rachela w końcu urodziła dziecko, to dała mu imię Józef, mówiąc: „Oby Pan dodał mi jeszcze drugiego syna!” (Rdz 30,24). Stąd, imię Józef oznacza po hebrajsku „Niech Jahwe doda”. Por. P. Barbagli, *Święty Józef w Ewangelii*, tłum. E. Hebda, Kraków 1997, s. 16. Obok Józefa z Nazaretu imię to nosił krewny Pana Jezusa, którego wśród czterech braci wymienia Ewangelista Mateusz (por. 13,55). Por. P. Barbagli, *Święty Józef...*, dz. cyt., s. 46-50. Kolejną osobą jest poważny członek Sanhedrynu i wyczekujący królestwa Bożego (por. Mk 15,43; Łk 23,50), ukryty uczeń Jezusa (por. J 19,38), Józef z Arymatei. W relacji o uzupełnieniu grona Dwunastu jest mowa o Józefie, zwanym Barsabą, z przydomkiem Justus (por. Dz 1,23). Inny jeszcze Józef to lewita z Cypru, który został nazwany przez Apostołów Barnabas, co oznacza „Syn Pocieszenia” (por. Dz 4,36).

dzeniem małżonki do domu pana młodego i wspólnym zamieszkaniem. W praktyce już zaręczyny wiązały ze sobą obie strony, tak jak właściwe zaślubiny, a śmierć narzeczonego czyniła z narzeczonej wdowę podlegającą prawu lewiratu. Józef dostrzegał odmienny stan swojej oblubienicy, ale ponieważ jak mocno podkreśla Ewangelista Mateusz, „był człowiekiem sprawiedliwym i nie chciał narazić Jej na zniesławienie, zamierzał oddalić Ją potajemnie” (1,19). Przymiotnik „sprawiedliwy” (*dikaios*) jest jednym z kluczowych pojęć biblijnych i może oznaczać: święty, cnotliwy, dobry, uczciwy, litościwy, ale również prawy, zatroskany o przestrzeganie nakazów Prawa. Podjęta przez Józefa decyzja przeprowadzenia rozwodu potajemnie (przez ułożenie listu rozwodowego)²⁶ i niewydania Maryi na ukamienowanie (Pwt 22,23; Kpł 20,10), wynikała najprawdopodobniej z jednej strony z jego przekonania o całkowitej niewinności Maryi choć fakty wskazywały na co innego, a z drugiej, z nieprzyznania sobie prawa do wprowadzenia do swego domu żony z dzieckiem, które nie było jego. Obraz Józefa jako człowieka sprawiedliwego oznacza więc postawę zachowywania Bożych przykazań w duchu żywej i głębokiej wiary, umiejętność pełnienia woli Bożej i naśladowania Jego sprawiedliwości, która jest ściśle złączona z miłością i miłosierdziem.

Ważnej i niezastąpionej roli św. Józefa w historii zbawienia daje świadectwo ucieczka Świętej Rodziny do Egiptu (por. Mt 2,13-14). O jego autorytecie ojcowskim względem Dziecięcia świadczy fakt otrzymanego ostrzeżenia bezpośrednio przez anioła. O ile podczas pierwszego zjawienia się anioła podczas snu Józef słyszy: „Nie bój się wziąć do siebie Maryi, twej małżonki”, tak w drugim: „Weź Dziecię i Jego Matkę”. Wyraźnie więc na pierwszym miejscu postawione jest bezpieczeństwo Dziecięcia. Boski posłaniec nie tylko mówi Józefowi o grożącym niebezpieczeństwie ze strony króla Heroda, ale i wskazuje sposób, w jaki temu niebezpieczeństwu może on zaradzić (por. Mt 2,13)²⁷. Ewangelista Mateusz wyraźnie ukazuje Józefa jako mężczyznę zdolnego do podejmowania odpowiedzialnych, a zarazem niełatwych decyzji. Dla uwydatnienia jego bezdyskusyjności i klarowności w swoim opisie zestawia ze sobą otrzymane przez Józefa polecenia z ich precyzyjnym wypełnieniem: „wstań” – „wstał”, „weź” – „wziął”, „uchodź” – „udał się”, „pozostań” – „pozostał” (por. Mt 2,14-15). Podkreśla także, że Józef otrzymuje nakaz ucieczki w nocy i natychmiast w nocy go wypełnia. Tak Józef, zwłaszcza w kontekście praktycznych problemów związanych z podróżą, jawi się także jako mężczyzna niezachwiejnej wiary, pełen bezgranicznej ufności w Opatrzność Bożą.

Pobył Świętej Rodziny w Egipcie kończy nadzwyczajna interwencja anioła, który podobnie jak poprzednio przychodzi do Józefa we śnie i przekazuje mu polecenie Boże. Dynamizm tej sceny Ewangelista Mateusz we właściwy sobie sposób potęguje zestawieniem poleceń wyrażonych

²⁶ Por. F.L. Filas, *Święty Józef...*, dz. cyt., s. 66-67.

²⁷ Por. P. Barbagli, *Święty Józef...*, dz. cyt., s. 67.

w drugiej osobie: „wstań”, „weź”, „idź”, którym odpowiadają działania wyrażone w trzeciej osobie: „wstał”, „wziął”, „wrócił” nawet jeśli odnoszą się one do Dziecięcia i Jego Matki (por. Mt 2,20-21). Autor trzeciej Ewangelii wspomina także o kolejnej interwencji otrzymanej przez Józefa we śnie, w wyniku której, wracając do ziemi Izraela, osiadł nie w Betlejem, ale w Nazaret w Galilei (por. Łk 2,22-23)²⁸.

Już na progu swego pontyfikatu papież z Argentyny powie o św. Józefie: „Józef jest «opiekunem», bo umie słuchać Boga, pozwala, by go prowadziła Jego wola, i właśnie z tego względu jeszcze bardziej troszczy się o powierzone mu osoby, potrafi z realizmem interpretować wydarzenia, jest wrażliwy na to, co go otacza, i potrafi podjąć najmądrzejsze decyzje. W nim widzimy, drodzy przyjaciele, jak się odpowiada na Boże powołanie – dyspozycyjnością, gotowością, ale widzimy też, co stanowi centrum powołania chrześcijańskiego: Chrystus!”²⁹. Poprzez swoją wiarę i zaufanie Bogu Józef z Nazaretu staje się współpracownikiem w dziele zbawienia³⁰.

Święty Józef jest przykładem rozmaitych cnót: sprawiedliwości, miłości, nadziei, wierności, posłuszeństwa, czystości, prawości, poświęcenia, męstwa, dobroci, zatroskania, milczenia, pracowitości, pokoju, radości³¹. Mając na uwadze Józefa z Nazaretu, nie można nie podkreślić, że dar z samego siebie jest wyrazem jedności małżeńskiej i w jednakowym stopniu odnosi się tak do niego, jak i do Maryi³². W odniesieniu do św. Józefa postawa daru z siebie łączy się z całą jego duchową drogą, która w swej istocie jest drogą akceptacji, przyjęcia³³. Motorem napędowym w działaniu jest dla Józefa nadprzyrodzona, otrzymana podczas snu, zachęta: „Józefie, synu Dawida, nie bój się” (Mt 1,20). Papież Franciszek interpretuje te słowa w odniesieniu do wszystkich chrześcijan i podkreśla: „Musimy odłożyć na bok nasz gniew i rozczarowanie, a uczynić miejsce, bez żadnej światowej rezygnacji, ale z męstwem pełnym nadziei, na

²⁸ Por. tamże, s. 69.

²⁹ Por. Franciszek, *Bądźmy «opiekunami stworzenia»*. Msza św. na rozpoczęcie posługi Piotrowej (19.03.2013), OR 34 (2013) nr 5, s. 18.

³⁰ Szczególnie cenne w tym kontekście jest nawiązanie do słów św. Jana Chryzostoma, który w komentarzu do Mt 1,24A powie o św. Józefie, że „Nie chciał zatrzymywać Dziewicy przy sobie, gdy podejrzewał coś przykrego i grzesznego, ale też nie chciał oddalać jej od siebie, gdy został uwolniony od tego podejrzenia, lecz zatrzymuje ją i staje się pomocnikiem w dziele zbawienia”, Jan Chryzostom, *Homilia V, 3*, w: Św. Jan Chryzostom, *Homilie na Ewangelię według Św. Mateusza (część pierwsza: homilie 1-40)*, przekł. J. Krystyniacki, Źródła Myśli Teologicznej 18, Kraków 2000, s. 71. Por. PC, s. 8.

³¹ Por. Z. Zimowski, *Józefologia Benedykta XVI. Św. Józef wzorem na drodze do świętości*, w: *Święty Józef – Patron na nasze czasy. Akta X Międzynarodowego Kongresu Józefologicznego. Kalisz/Polska, 27 września – 4 października 2009*, red. A. Latoń, Kalisz 2010, s. 406-418.

³² Por. T. Stramare, *Małżeństwo Matki Bożej ze Świętym Józefem*, w: *Święty Józef. Patron na nasze czasy*, red. A. Latoń, Kalisz 2009, s. 87-88.

³³ Por. PC, s. 15-16.

to, czego nie wybraliśmy, a jednak istnieje”³⁴. Przyjęcie tego, co stanowi całkowite *novum* w życiu, o ile tylko potrafimy zaufać Bogu i pozwolimy się Jemu prowadzić, „wprowadza nas w ukryty sens. Życie każdego z nas może zacząć się na nowo w cudowny sposób, jeśli znajdziemy odwagę, by przeżywać je zgodnie z tym, co mówi nam Ewangelia. I nie ma znaczenia, czy obecnie wydaje się, iż wszystko przybrało zły obrót i czy pewne rzeczy są teraz nieodwracalne. Bóg może sprawić, że kwiaty zaczną kiełkować między skałami”³⁵.

Na każdym etapie życia wiara nie jest czymś łatwym i wielce błędnym jest przekonanie, „że wierzyć to znaczy znajdować łatwe, pocieszające rozwiązania. Wiara, której uczył nas Chrystus, jest raczej tą wiarą, którą widzimy u św. Józefa, nieszukającego dróg na skróty, ale stawiającego czoło «z otwartymi oczyma» temu, co się jemu przytrafia, biorąc za to osobiście odpowiedzialność”³⁶.

Papież Franciszek wśród odślon ojcostwa Józefa, jedną z nich określa jako twórczą odwagę. To właśnie dzięki niej potrafił on „przekształcić problem w szansę, pokładając zawsze ufność w Opatrzności. Jeśli czasami Bóg zdaje się nam nie pomagać, nie oznacza to, że nas opuścił, ale że pokłada ufność w nas i w tym, co możemy zaplanować, wymyślić, znaleźć”³⁷. Św. Józef inspiruje i pomaga dowartościować duchowy wymiar ojcostwa w odniesieniu do życia każdego chrześcijanina. Papież Franciszek zauważa, że „Ojcostwo duchowe bardzo często jest darem, który rodzi się przede wszystkim z doświadczenia. Ojciec duchowy może dzielić się nie tylko swoją wiedzą teoretyczną, ile przede wszystkim swoim własnym doświadczeniem. Tylko wtedy może być przydatny dla dziecka. W tym historycznym momencie odczuwa się wielką i pilną potrzebę znaczących relacji, które moglibyśmy określić jako ojcostwo duchowe, lecz – niech mi będzie wolno to powiedzieć – również macierzyństwa duchowego, bowiem ta rola towarzyszenia nie jest prerogatywą męską albo tylko kapłanów. [...] W tym sensie więź duchowa jest jedną z tych relacji, które powinniśmy odkryć na nowo z większą siłą w tej historycznej chwili, nie myśląc jej nigdy z innymi procesami natury psychologicznej czy terapeutycznej”³⁸.

4. Dojrzałość daru z siebie jako przejaw prawdziwości powołania

Papież Franciszek wskazuje na źródło prawdziwego powołania i mówi bardzo wyraźnie, że „Każde prawdziwe powołanie rodzi się z daru z siebie, który jest dojrzewaniem zwyczajnej codzienności”³⁹. Bez względu

³⁴ PC, s. 16.

³⁵ PC, s. 16-17.

³⁶ PC, s. 17.

³⁷ PC, s. 19.

³⁸ Franciszek, *Św. Józef wzorem...*, dz. cyt., s. 22.

³⁹ PC, s. 25.

na rodzaj powołania zdolność do daru z siebie jest miarą kluczową. Ojciec Święty wyjaśnia: „Tam, gdzie powołanie, czy to do małżeństwa, czy też do celibatu czy dziewictwa, nie osiąga dojrzałości daru z siebie, zatrzymując się jedynie na logice ofiary, to zamiast stawać się znakiem piękna i radości miłości, może wyrażać nieszczęście, smutek i frustrację”⁴⁰. Powołanie, jakim Pan Bóg obdarza człowieka jest darem, ale i zadaniem, które w praktyce oznacza proces dojrzewiania, a więc wymaga wysiłku także od samego człowieka.

Ojcostwo zrealizowane przez Józefa z Nazaretu to „Ojcostwo, które wyrzeka się pokusy, by według swego życia układać życie dzieci, zawsze otwiera szeroko przestrzeń na całkowitą nowość. Każde dziecko zawsze przynosi ze sobą tajemnicę, zupełną nowość, która może być ujawniona tylko z pomocą ojca, który szanuje jego wolność. Ojca, który jest świadomy, że zrealizuje swoją funkcję wychowawczą i że w pełni przeżyje swoje ojcostwo tylko wówczas, gdy stanie się «bezużyteczny», gdy zobaczy, że dziecko staje się autonomiczne i samodzielnie kroczy po drogach życia, gdy postawi się w sytuacji Józefa, który zawsze wiedział, że to Dziecko nie jest jego własnym, lecz zostało jedynie powierzone jego opiece”⁴¹.

Najwznioślejszym wzorem ojcostwa jest sam Bóg. Stąd, „Za każdym razem, kiedy znajdujemy się w sytuacji spełniania ojcostwa, musimy zawsze pamiętać, że nigdy nie jest to spełnianie posiadania, ale «znak», który odnosi do pewnego wznioślejszego ojcostwa. W pewnym sensie wszyscy jesteśmy zawsze w położeniu Józefa: jesteśmy cieniem jedyne Ojca Niebieskiego, który «sprawia, że słońce Jego wschodzi nad złymi i nad dobrymi, i On zsyła deszcz na sprawiedliwych i niesprawiedliwych» (Mt 5,45); jest to cień, który podąża za Synem”⁴². Zarówno ojcostwo fizyczne, jak i duchowe jest powołaniem, którego źródłem jest sam Bóg. Ojcostwo Boga jest wzorem dla ojcostwa w Kościele, które swój pełny sens teologiczny znajduje w św. Józefie.

Zakończenie

Jednym z aspektów osobowości św. Józefa jest logika daru z siebie. Papież Franciszek odczytuje ją w oparciu o nieliczne dane Ewangelii, które choć bezpośrednio o niej nie mówią, to jednak przekazują nam jej sens, kreśląc główne rysy duchowej sylwetki oblubieńca Maryi i ziemskiego opiekuna Syna Bożego. Prostota i skromność Józefa z Nazaretu od dawna pociągają Bergoglio, który ciesząc się szczególną więzią bliskości z nim, stara się naśladować jego śmiałe podejście do problemów i roztropne ich rozwiązywanie. Papież z Argentyny zafascynowany osobą św. Józefa wydobywa go z cienia, dostrzegając w nim nie tylko przemożnego opiekuna, ale i niezastąpionego przewodnika w dziele nowej ewangelizacji.

⁴⁰ Tamże.

⁴¹ Tamże.

⁴² PC, s. 25-26.

Przesłanie logiki daru z siebie, której św. Józef jest wybitnym przykładem, harmonizuje w nowy sposób, a więc wykraczający poza logikę ofiary, wszystkie znane nam cnoty św. Józefa. Patriarcha z Nazaretu jest przykładem wiary i zaufania Bogu, całkowitego posłuszeństwa Jego woli, wiernego przestrzegania Prawa, sprawiedliwości i oblubieńczej miłości – a wszystkie jego cnoty i otrzymane dary wiąże w jedną całość wielkie pragnienie całkowitego daru z siebie. Przyjmując wolę Bożą, Józef z Nazaretu otrzymuje potrzebne do spełnienia swego zaszczytnego zadania dary i łaski, ale sam też czyni się darem dla innych. Takie podejście w odniesieniu do każdego powołania przyjętego jako dar i realizowanego w duchu całkowitego daru z siebie pozwala odkrywać prawdziwe piękno i radość miłości chrześcijańskiej.

Streszczenie

Papież Franciszek, ukazując światu piękno zażyłej przyjaźni ze św. Józefem, wydobywa z Ewangelii te jego charakterystyczne cechy, których wspólnym mianownikiem jest logika bezinteresownego daru z siebie. Papież z Argentyny, kładąc akcent bardziej na dar złożony przez św. Józefa niż na jego ofiarę, uwydatnia w pierwszej kolejności niepojęte piękno i wielkość samego Boga, który jest dawcą wszelkiego dobra. Józef z Nazaretu, którego wiara i ufność Bogu prowadzą do całkowitego daru z siebie dla dobra Maryi i Jezusa, jest dla wszystkich chrześcijan wzorem realizacji otrzymanego powołania w całkowitym posłuszeństwie i zawierzeniu Bogu, Dawcy wszelkiego dobra. Poprzez całkowity dar z siebie patriarcha z Nazaretu staje się współpracownikiem Boga w dziele zbawienia, a dla wszystkich chrześcijan paradygmatem ludzkiego ojcostwa przeżywanego w duchu oddania się Bogu całym sercem.

Słowa kluczowe: św. Józef, papież Franciszek, dar, ojcostwo

Title: The Logic of Self-Giving to the Measure of St. Joseph According to Pope Francis

Summary

Pope Francis, showing the world the beauty of an intimate friendship with St. Joseph extracts from the Gospel those characteristic features of Joseph whose common denominator is the logic of disinterested self-giving. The Pope from Argentina, putting more emphasis on the gift made by St. Joseph, rather than his sacrifice, emphasizes in the first place the inconceivable beauty and greatness of God himself, who is the giver of all good. Joseph of Nazareth, whose faith and trust in God lead to a total gift of himself for the sake of Mary and Jesus, is for all Christians

an example of fulfilling the vocation received in complete obedience and entrustment to God, the Giver of all good. Through the total gift of himself, the Patriarch of Nazareth becomes God's collaborator in the work of salvation, and for all Christians a paradigm of human fatherhood lived in the spirit of giving oneself to God with all one's heart.

Key words: st. Joseph, Pope Francis, gift, fatherhood

Bibliografia

- Bajor B., *Święty Józef. Oblubieniec – Żywiciel – Mistrz*, Warszawa 2021.
- Barbagli P., *Święty Józef w Ewangelii*, tłum. E. Hebda, Kraków 1997.
- Bolewski J., *Oblubieńcza miłość Maryi i św. Józefa*, „Salvatoris Mater” 11/3 (2009), s. 21-39.
- Bujak J., *„Idźcie do Józefa” (Rdz 41,55). Nauczanie papieży o św. Józefie. Od bł. Piusa IX do Franciszka*, Poznań 2021.
- Chmielewski M., *Sylwetka duchowa św. Józefa z Nazaretu*, w: *Duchowość św. Józefa z Nazaretu*, red. M. Chmielewski, „Homo meditantis”, t. XXIV, Lublin 2003, s. 21-33.
- Chryzostom Jan św., *Homilie na Ewangelię według Św. Mateusza (część pierwsza: homilie 1-40)*, przekł. J. Krystyniacki, Źródła Myśli Teologicznej 18, Kraków 2000.
- Filas F.L., *Święty Józef człowiek Jezusowi najbliższy*, tłum. F. Dylewski, J. Ożóg, D. Siuta, Kraków 1979.
- Franciszek, *Bądźmy «opiekunami stworzenia»*. Msza św. na rozpoczęcie posługi Piotrowej (19.03.2013), „L'Osservatore Romano” wyd. pol. 34 (2013) nr 5, s. 18-19.
- Franciszek, *Bądźmy zawsze gotowi do przebaczenia*. Rozważanie przed modlitwą «Anioł Pański» w święto św. Szczepana (26.12.2019), „L'Osservatore Romano” wyd. pol. 40 (2019) nr 1 (409), s. 16-17.
- Franciszek, *Encyklika „Fratelli tutti”. O braterstwie i przyjaźni społecznej*, Watykan 2020.
- Franciszek, *List apostolski „Patris corde” z okazji 150. rocznicy ogłoszenia Świętego Józefa Patronem Kościoła Powszechnego*, Poznań 2020, s. 5-21.
- Franciszek, *Logika Bożego objęcia*. Audiencja generalna (11.05.2016), „L'Osservatore Romano” wyd. pol. 37 (2016) nr 6 (383), s. 48-50.
- Franciszek, *Praca daje godność*. Audiencja generalna (19.08.2015), „L'Osservatore Romano” wyd. pol. 36 (2015) nr 9 (375), s. 49-50.
- Franciszek, *Sprzeciwiamy się logice wyższości kulturowej*. Homilia podczas Mszy św. na lotnisku w pobliżu Temuco (17.01.2018), „L'Osservatore Romano” wyd. pol. 39 (2018) nr 2 (400), s. 16-17.
- Franciszek, *Św. Józef cieśla*, Audiencja generalna (12.01.2022), „L'Osservatore Romano” wyd. pol. 42 (2022) nr 2 (440), s. 31-32.

- Franciszek, *Św. Józef wzorem dla współczesnych ojców*. Wywiad z papieżem Franciszkiem, „L'Osservatore Romano” wyd. pol. 42 (2022) nr 2 (440), s. 19-22.
- Franciszek, *Św. Józef – ojciec w czułości*. Audycja generalna (19.01.2022), „L'Osservatore Romano” wyd. pol. 42 (2022) nr 2 (440), s. 29-30.
- Franciszek, *Wyzwaniu, jakim są migracje, nie można stawiać czoła logiką odrzucenia*. Przemówienie do korpusu dyplomatycznego (7.01.2019), „L'Osservatore Romano” wyd. pol. 40 (2019) nr 1 (409), s. 37-45.
- Gardocki D., *Logika powszechnego braterstwa w encyklice Franciszka Fratelli tutti*, „Studia Bobolanum” 32 (2021) nr 1, s. 19-42.
- Janiec Z., *Święty Józef – kairos dla trzeciego tysiąclecia*, „Colloquia Theologica Ottoniana” 36 (2020), s. 125-142.
- Kijas Z.J., *Dziedzictwo papieża Franciszka*. Rozmawiał Piotr Koźlak, Kraków 2023.
- Kochaniewicz B., *Ojcostwo Józefa z Nazaretu w ujęciu papieża Franciszka*, „Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie” 29 (2022), s. 87-102.
- Machinek M., *Logika inkluzji papieża Franciszka*. Pytania otwarte na marginesie adhortacji „Amoris laetitia”, „Forum Teologiczne” 18 (2017), s. 197-211.
- Stramare T., *Małżeństwo Matki Bożej ze Świętym Józefem*, w: *Święty Józef. Patron na nasze czasy*, red. A. Latoń, Kalisz 2009, s. 73-102.
- Stramare T., *Święty Józef, święty najbliższy Jezusowi*, w: *Święty Józef. Patron na nasze czasy*, red. A. Latoń, Kalisz 2009, s. 47-59.
- Trzęsicki K., *Logika*. Nauka i sztuka, Białystok 1996.
- Wejman H., *Św. Józef z Nazaretu wzorem proegzystencji kapłańskiej*, w: *Duchowość św. Józefa z Nazaretu*, red. M. Chmielewski, „Homo medians”, t. XXIV, Lublin 2003, s. 81-98.
- Zimowski Z., *Józefologia Benedykta XVI*. *Św. Józef wzorem na drodze do świętości*, w: *Święty Józef – Patron na nasze czasy*. Akta X Międzynarodowego Kongresu Józefologicznego. Kalisz/Polska, 27 września – 4 października 2009, red. A. Latoń, Kalisz 2010, s. 397-418.